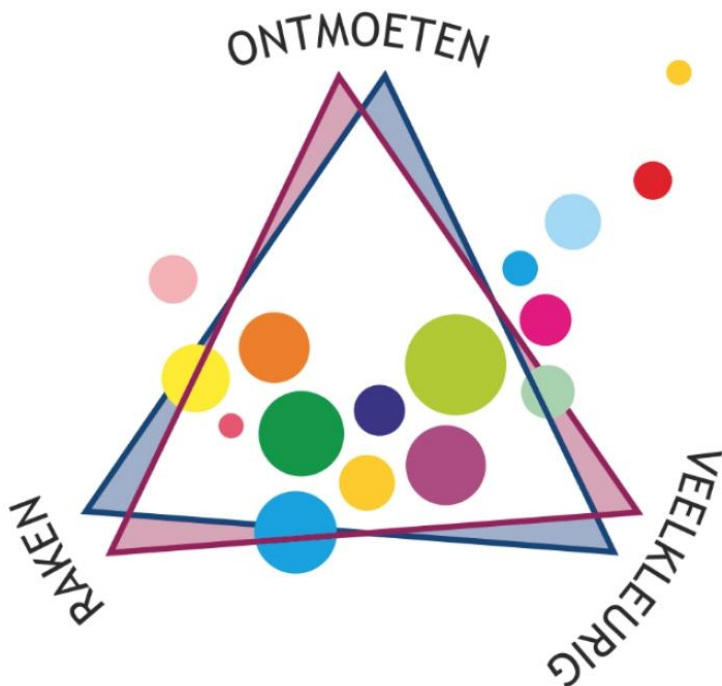


# DE WOLWEVER



REMONSTRANTSE EN



DOOPSGEZINDE

GEMEENTEN ZWOLLE

Nummer 47, oktober 2022



# DE WOLWEVER

**God zal zijn alles in allen  
(1 Korintiërs 15:28)**

*Fride Bonda*

De onlangs overleden boeddhistische monnik Thich Nath Hanh was een ster om in een eenvoudig voorwerp uit het dagelijks leven het hele universum te zien. In een blad papier zag hij de wolken, de regen, die de bomen laat groeien waarvan hout en vervolgens papier gemaakt wordt. Hij zag de houthakker, die de bomen omhakt, het brood dat de houthakker voedt, het graan, de aarde die het graan voortbrengt. Aarde, licht, water, lucht en ruimte, alle elementen komen samen in een blad papier.

Alles is met alles verbonden. Dit is niet alleen een boeddhistische zienswijze. Het is ook een wijsheid van de apostel Paulus. Het zijn ingewikkelde teksten die Paulus schrijft over dood en leven, over de oude en de nieuwe mens. Ik denk dat die teksten vooral voor ons ingewikkeld zijn geworden omdat we de taal niet meer verstaan. Ik vermoed dat de woorden van Paulus anders klonken bij de lezers toen, dan bij lezers van nu. Wij zijn geneigd met ons hoofd en ons verstand te lezen. Oude talen waren veel meer verbonden met lichaam en ziel. Emoties werden aangeduid met organen. Dat komt overeen met het onderzoek dat de neurowetenschapper Damasio de laatste 20, 30 jaren naar voren heeft gebracht. Hij is tot het inzicht gekomen dat ons lichaam eerder weet hoe emoties in ons werken dan ons verstand. Emoties komen voort uit het lichaam en we worden ze pas bewust in samenspel met ons brein. In onze cultuur is sinds eeuwenlang dat samenspel tussen brein en lichaam losgeraakt. De laatste tijd is steeds meer aandacht voor een tegenbeweging door yoga, mindfulness, meditatie en ook fysiotherapie. Het lichaam staat niet los van ons brein en van onze emoties.

Het vraagt nieuwe verkenningen om de taal van ons lichaam te leren verstaan. Momenteel volg ik een meditatie die mij daarbij helpt. Laag voor laag krijgt aandacht, waarbij ik uitgenodigd word om als een getuige te kijken naar al mijn gedachten, mijn aannames en mijn vooroordelen. Wie kent het niet dat gedachten overheersend zijn en bepalen hoe je in de wereld bent en hoe je je gedraagt. De meditatie laat gedachten, aannames en oordelen voorbijrijven als wolken aan de hemel, om uiteindelijk te komen bij je oorspronkelijk bewustzijn, je natuurlijke aard. Het is een kunst op zich, meditatie. Het is soms dichtbewolkt in mijn hoofd van de talloze gedachten die rondtollen. Toch is er soms, heel even, een seconde of zo, helderheid en ervaar ik iets van innerlijke vrede, van rust. Een goddelijk moment waarin alles met allen verbonden is. Geef mij maar duizend van die momenten.

## **Kerkdiensten van de Wolwevergemeente**

Doopsgezinde kerk, Wolweverstraat 9, aanvang 10.00 uur

2 oktober geen dienst

9 oktober delen van brood en wijn ds. Fride Bonda

16 oktober geen dienst

23 oktober Wolweverviering ds. Anneke van der Velde

Bij (corona)klachten is het verstandig om niet te komen.

## **Bij de vieringen**

**9 oktober** delen we brood en wijn, vruchten van de aarde sinds mensenheugenis. En nu leven we in een tijd dat dit brood inzet is van oorlogen. Mensen worden onthouden van graan en brood.

Dat kleurt het oude gebaar van het breken van brood en het delen van wijn.

Na deze dienst is er voor de leden en vrienden van de Remonstranten een ledenvergadering.

**23 oktober** gaat stadgenoot Anneke van der Velde voor. Zij is o.a. predikant in de Re-Do gemeente Meppel en in Hoogeveen.

**Afwezigheid predikant:** De week van 10 - 17 oktober is ds. Fride Bonda afwezig

## **Diaconale collecten**

### 9 oktober VluchtelingenWerk Nederland (ANBI)

Vluchtelingen zijn huis en haard ontvlucht vanwege oorlog, politiek geweld, seksuele geardeheid, afkomst of religie. VluchtelingenWerk Nederland zet zich in voor een rechtvaardige behandeling van deze mensen, omdat zij zich in een kwetsbare positie bevinden. VluchtelingenWerk ondersteunt vluchtelingen en asielzoekers vanaf het moment dat ze worden opgevangen in Nederland totdat ze zelfstandig hun weg hebben gevonden.

Bijdragen zijn ook over te maken naar NL93 INGB 0000 9229 50 t.n.v. Remonstrantse Gemeente Zwolle, o.v.v. VluchtelingenWerk Nederland collecte 09-10.

Rechtstreeks bijdragen? IBAN: NL60 INGB 0000 1234 88.

### 23 oktober Community Peacemaker Teams Nederland (ANBI)

CPT schrijft: Een einde aan onderdrukking, wereldwijd. Daar werken we aan.

Dat doen we door te luisteren naar de noden van onze lokale partners. Deze mensen hebben ons hard nodig. Door onze geweldloze werkwijze versterken wij hun stemmen en bieden we een beschermende aanwezigheid.

CPT werkt met teams in o.a. Canada onder native people, in Colombia en op Lesbos in Griekenland. Meer informatie staat op: [www.cptnederland.nl](http://www.cptnederland.nl)

Bijdragen zijn ook over te maken naar NL86 INGB 0000 8834 03 t.n.v. Doopsgezinde Gemeente Zwolle, o.v.v. collecte 23-10.

## Venetiaanse sferen

*Kor Pollema*

Mendelssohns Venetianisches Gondellied in fis-klein mag gerust tot een van de meest meeslepende nummers uit zijn Lieder ohne Worte gerekend worden. De muziek opent met een zacht gekabbel in de bas. De bovenstem valt in met een smartelijke uitroep van verlangen. Nadat die is verklonken, ontvouwt zich een melodie waarin de gondelier zijn liefde bezingt. Helemaal aan het eind, in de coda, volgen wederom van liefdespijn vervulde uitroepen waarmee de muziek zoetjesaan uitdooft.

Veruit de meeste stukken uit de Lieder ohne Worte zijn niet van een titel voorzien.

Waar dat wel het geval is, zijn ze dikwijls niet van Mendelssohn zelf afkomstig, maar van een uitgever. Stel dat Mendelssohn dit gondellied zonder opschrift had gelaten, zou het dan eveneens beleefd worden als de ontboezeming van een Venetiaanse gondelier? De essentie van deze vraag leidde in de 19e eeuw tot een dispuut tussen twee muzikale richtingen. Het ene kamp, met als voornaamste vertegenwoordigers Franz Liszt, Richard Wagner en Hector Berlioz, zou zeggen van ja. Ook zonder titel zou Mendelssohns compositie op zijn minst de illusie hebben opgeroepen van een romantische gondelvaart. Sterker nog, aanhangers van deze richting waren van mening dat de strekking van een compositie per definitie raakt aan iets dat deel uitmaakt van de werkelijkheid om ons heen. Het beluisteren van een muziekstuk doet een beroep op jouw voorstellingsvermogen en verplaatst je in het onderwerp dat als inspiratiebron heeft gediend.

De muziekcriticus Eduard Hanslick was een andere mening toegedaan. Volgens hem zou een muziekstuk in beginsel opgevat moeten worden als een ‘tönend bewegte Form’. Tijdens het luisteren treden we in een belevingswereld die enkel rekenschap geeft van zichzelf en niet van wat zich in de zichtbare werkelijkheid voordoet. Als Mendelssohn de titel had weggelaten, zou dat niets hebben veranderd aan onze esthetische gewaarwording, aangezien deze zich ophoudt in het domein van het onzichtbare abstracte, zonder verband te houden met wat voor boottocht dan ook.

Wat zegt Mendelssohn zelf daarover? Hem werd gevraagd of zijn Lieder ohne Worte niet aan duidelijkheid zouden winnen, als ze van teksten waren voorzien. Zijn antwoord: ‘Was die Musik, die ich liebe, für mich ausdrückt, sind nicht Gedanken zu unklar für Worte, sondern eher zu klar.’ Wat hij dus zegt is dat goede muziek de weerklank wil zijn van een realiteit die niet met gangbare begrippen valt te interpreteren. Daarmee schaarft hij zich aan de kant van Hanslick.

Mendelssohn heeft zijn compositie een titel meegegeven ter verduidelijking van het genre. De clou van het stuk zit echter niet in de ervaring van een gondelvaart, maar in die van pure muzikaliteit. Overigens is het onderscheid tussen programmatische en absolute muziek niet altijd even gemakkelijk. Vaak zal de waarheid ergens in het midden liggen, of zoals de schrijver Theodor Fontane het eens verwoordde: ‘Alles kommt auf die Beleuchtung an.’

Droom je weg in Venetiaanse sferen, of word je opgenomen in het hogere?  
Ervaar het tijdens de dienst op zondag 9 oktober.

## *Uit de kerkenraden*

### **Uit de Remonstrantse kerkenraad**

*Gerard Hoogvliet, voorzitter a.i.*

Op zondag 9 oktober a.s. is er weer een ledenvergadering van onze Remonstrantse gemeente. Van deze vergadering is ook al eerder een vooraankondiging in de Wolwever verschenen.

De ledenvergadering vindt plaats in de kerkzaal. We starten om 11.30 uur; dus na de dienst en na de koffie.

Hoofdpunten van de agenda zijn:

- de financiële situatie van onze gemeente
- de samenwerking Re-Do
- de samenstelling van de kerkenraad.

*Graag tot ziens op 9 oktober!*

### **Dromen over de toekomst**

*Claas G. Hamming, namens de Remonstrantse kerkenraad*

In het meinummer van de Wolwever werd al aangekondigd dat we gaan dromen over onze toekomst. Nu gaan we ermee aan de slag. Na de algemene ledenvergadering op 9 oktober gaan we één of meer groepjes vormen waarin we kunnen dromen over onze toekomst: de toekomst van een geloofsgemeenschap. Ontwikkelingen in de maatschappij gaan razendsnel en als Remonstranten moeten we zorgen er niet achteraan te rennen.

Uitgangspunt voor de gesprekken kan de brochure Dromen over de Toekomst zijn. Deze verscheen in 2019 en is geschreven door enkele Remonstranten. De gesprekken kunnen plaatsvinden in huiselijke kring, eventueel met een gemeenschappelijke maaltijd.

Heeft het instituut kerk zijn langste tijd gehad in Nederland? Willen mensen rond 2030 nog wel lid zijn van een kerk in de vorm van 2020? Zoekt de Remonstrant 2030 naar een gemeenschap met als spil een zondagse viering met muziek, zang en een overweging gebaseerd op de christelijke traditie?

Nee!? Maar wat dan wel?

Rond 2010 kwam de grootste aanwas van vrienden en leden uit de groep 50- tot 60-jarigen. Mannen en vrouwen op een kruispunt van hun leven: einde carrière-jacht, gesettled, kinderen het huis uit, ..... wat nu? Vaak al meer dan 25 jaar eerder afscheid genomen van het kerkelijk leven, maar nu weer op zoek naar zingeving.

De zinzoecker van 2020 is nu rond de 20 à 25 jaar. De studie is net wel of net nog niet afgerond. Uitgaan en stappen met vrienden is belangrijk. Ontmoetingsplekken zijn de kroeg of een (nachtelijk) festival. Sociale media zijn onontbeerlijk. Het lijkt wel of ze geboren zijn met de smartphone in de hand. Velen bezoeken wekelijks een sportschool en gezond leven staat hoog in het vaandel. In de politiek zoeken ze naar vernieuwing.

“Oude” lang gevestigde partijen spreken niet langer aan. Het milieu baart zorgen en men houdt dat goed in de gaten. Daarnaast vinden ze de kans-ongelijkheid niet eerlijk en inkomensverschillen veel te groot. Velen vinden vermogensbelasting niet meer dan normaal. Ook zouden de successierechten onder de loep genomen mogen worden. Dit alles zou moeten leiden tot een eerlijke verdeling van de woningmarkt en gelijke toekomstkansen.

Als er al sprake is van inspiratie, dan wordt die vaak gevonden in de spirituele stromingen uit Oosterse landen. Voorts wordt inspiratie geput uit muziek en de daarbij behorende teksten. Muzikanten, politici, schrijvers, influencers en acteurs kunnen fungeren als rolmodellen. Zijn de twintigers van nu over 30 jaar als vijftigers te vangen in een traditionele kerk? Neen.

De interesses en de zoektocht naar een zinvol leven zullen misschien nog in grote lijnen gelijk zijn. Maar de communicatie zal heel anders verlopen.

### Kerk 2030

Nog meer dan nu, zullen in 2030 sociale media en de elektronische communicatie een overheersende rol spelen. Voor de oplossing van ieder probleem zal men eerst de smartphone raadplegen. Google of een andere zoekmachine zal dan verwijzen naar een site voor zingevingsvragen. Die sites kunnen heel ruim zijn en betrekking hebben op interessegebieden, die dan actueel zijn, zoals spiritualiteit, duurzaamheid, kansengelijkheid, politiek, uitgaan, gezondheid of muziek.

Het zou kunnen lijken op een datingapp. Je haakt aan bij een praatgroep, die je voorkeur heeft. Deze groepen zouden kunnen fungeren onder auspiciën van de Remonstrantse Broederschap. Naast praatgroepen kunnen ook allerlei andere groepen worden gevormd met “eigen” activiteiten. We kunnen ervan uitgaan, dat je een groep ook kan verlaten. Levenslange verbintenissen worden minder belangrijk.

Een maandelijks of wekelijkse fysieke viering kan een bindend effect hebben en in een behoefte voorzien. Uiteraard kan deze viering ook in 2030 gestreamd worden of in een podcast worden samengevat.

Als we anno 2022 dit perspectief zien, moeten we nu anticiperen op deze toekomst. Daarbij zullen we zeker jongeren moeten betrekken, vooral omdat zij nu ook al betrokken zijn bij veel sociale media.

### Meedromen over de toekomst?

Heb je interesse om mee te denken en te praten, laat het weten:  
claashamming@gmail.com of 06-53 37 27 64.

## **Uit de Doopsgezinde kerkenraad**

*Tineke de Vries*

### Collecteren

Zoals je mogelijk al gemerkt hebt, kunnen we het collectegeld (goede doel en onkosten viering) na de viering op twee manieren geven. De traditionele manier is met contant geld. Deze vorm is echter lastig de laatste tijd. Veel mensen hebben geen of weinig contant geld meer in hun portemonnee. Daarom heeft de kerkenraad ervoor gekozen om een digitale manier van bijdragen aan de collecte mogelijk te maken. Er worden QR-codes aangemaakt voor beide doelen. Deze QR-codes liggen bij de collecteschalen. Wanneer je een app hebt van de eigen bank op je mobiele telefoon kun je de code scannen en krijg je de optie een bepaald bedrag over te maken naar het door de QR-code aangegeven doel. Er worden vooraf bedragen aangegeven, maar je kunt die bedragen altijd wijzigen in een bedrag dat voor jou het juiste is. Zo mogelijk worden de QR-codes ook in de liturgieën afgedrukt.

*Mocht je hierbij hulp nodig hebben, er is altijd wel iemand die wil helpen.*

### Ledenvergadering (herinnering)

Denken jullie aan de ledenvergadering zondag 27 november ná de viering?  
De papieren worden twee weken voorafgaande aan de vergadering toegestuurd.  
Een grote opkomst zou fijn zijn.

### De enquête

De enquête voor de Doopsgezinde leden en vrienden hebben jullie digitaal of per post ontvangen. Wanneer deze op korte termijn ingevuld wordt, kunnen we de uitslag bekendmaken op de komende ledenvergadering. Veel ingestuurde enquêtes geeft een betrouwbaar beeld. Mocht iemand de enquête nog niet ontvangen hebben, laat het weten aan de secretaris Dieneke Dijksema, e-mail: [secr.dgzwolle@gmail.com](mailto:secr.dgzwolle@gmail.com), tel. 038-4660180.

-----

## **Legpuzzel voor de toekomst van de Remonstranten**

*Claas G. Hamming*

Dit najaar (november) komt er een legpuzzel uit van 1.000 stukjes van de bekende Wolters schoolplaat van de Dordtse Synode in 1619. Deze schoolplaat werd vervaardigd in 1911 en sierde menig klaslokaal. De puzzel wordt aan alle remonstranten in Nederland aangeboden. Hopelijk komt hij op tafel te liggen bij veel gezinnen en kan hij aanleiding geven tot een gesprek over het ontstaan van de Remonstrantse Broederschap.

### Verleden – heden - toekomst

Bij deze puzzel wordt een brochure geleverd. Daarin wordt onder andere een link geplaatst naar de EO-uitzending ‘God in de lage Landen’, waarin Ernst Daniël Smid reist door de geschiedenis en verhaalt over deze historische kerkvergadering.

Op deze vergadering is de basis gelegd voor de Remonstrantse Broederschap. Maar niet alleen het verleden wordt belicht. Ook wordt naar voren gekeken aan de hand van de beleidsvisie 2020-2030 'Remonstranten een bezielde verband'.

Wij denken dat veel Remonstranten dit spel willen hebben. Het wordt een echt collectorsitem. Bovendien is het een origineel cadeau voor kinderen, kleinkinderen en alle andere puzzelaars in de maand december.

### Fundraising

Als Remonstrantse gemeente Zwolle kunnen we met deze puzzel onze kas spekken. De verkoopprijs bedraagt € 39,95. Daarvan gaat € 20 naar onze gemeentekas. We hopen dus dat er veel puzzels worden besteld.



### Tijdpad

Om de puzzels tijdig te kunnen leveren sluit de inschrijving op zondag 9 oktober.

Dan kan de levering plaatsvinden in de derde week van november.

Mooi op tijd voor de feestmaand december.

Als lid, vriend of belangstellende van de Remonstrantse gemeente ontvang je per mail een bestelformulier. Ben je het formulier kwijt? Je kan de bestelling ook per mail of telefoon doorgeven: tel. 06-53 37 27 64 of [dewolwever@gmail.com](mailto:dewolwever@gmail.com).



## Ledenadministratie Remonstranten

### Memoriam voor Wilco Heideveld

*Fride Bonda*

Op 24 augustus overleed Wilco Heideveld. Hij is 60 jaar oud geworden.

Ik weet nog dat hij jaren geleden een keer bij ons in de kerk zat; een rustige, fijnzinnige man. Bij het weggaan zei hij: 'Ik voel me hier welkom.'

Uit latere gesprekken met hem werd duidelijk hoe belangrijk dat voor hem was.

Hij was nieuwsgierig naar de ruime manier van geloven bij de Remonstranten en hij was vaak aanwezig bij gesprekken in de avonduren. De laatste jaren trok hij zich wat meer terug. Hij had moeite met het extraverte van deze samenleving, waarin zoveel snel, geslaagd en leuk moet zijn. Sommigen van ons hebben hem opgezocht en we merkten allemaal dat het leven hem zwaar viel.

Het bericht van zijn dood was een grote schok voor wie hem kenden. Zijn broer vertelde naderhand dat Wilco een onfortuinlijke val van de trap niet heeft overleefd.

Ons meelevens gaat uit naar zijn vader en zijn broer met zijn gezin.

We gedenken zijn naam met eerbied en genegenheid.

Het onderstaande gedicht heeft hij zelf lang geleden uitgekozen voor zijn rouwkaart, mocht het zover zijn.

Boom,

Een boom en nog een boom,

elk voor zich, elk stram rechtop,

en de wind en de lucht die vertellen hoe zij elk apart staan.

Maar onder het dek van de aarde

spreiden zij wijd hun wortels

en in de onzichtbare diepte

knopen zij wortels aaneen.



# Verslagen

## **Ons jaarlijkse seniorenuitje**

*Inez Hamming*

Op 22 september hadden we ons jaarlijkse dagje uit. Op een zonovergoten dag reden we door het gebied rond de IJssel. Start bij Grand Café Zuijdt met koffie en cheesecake met bosbessen voor de liefhebbers. De chauffeuses reden via de golftuin, Fabrieksweg over de dijk met een weids uitzicht op het gebied tussen Hattem en Heerde aan de IJssel. Kronkelend met de rivier mee, reden we naar de Tichelgaten, een bijzonder natuurgebied met plassen. Tot onze verrassing waren er wel 20 grote zilverreigers aan het foerageren. Ze komen rond deze tijd al een paar jaar op deze voedselrijke plek. Ze blijven zo'n 3 weken en vliegen daarna naar de kust en blijven een groot deel van de winter hier.

We reden door prachtig gebied met groene weilanden, zwartbonte koeien, schapen en veel maisvelden, al grotendeels geoogst.

Via Wijhe, langs het Zorgcentrum, de school en de kerk kwamen we bij een mooi aangelegde heemtuin, Veermans Hof IJssel flora, aan de Bongerd, gerund door vrijwilligers. In 1971 heeft Jan Veerman deze tuin aangelegd. Hij zag hoe door dijkverbeteringen in de jaren zestig planten dreigden te verdwijnen. Ondanks de tijd van het jaar kregen we inzicht in wat er zoal staat. Gelukkig konden we met wat spuurwerk de naambordjes vinden.



Ook konden we planten opzoeken door een foto te maken met een speciale app. Er bestaat voor de liefhebbers een alfabetische namenlijst.

Via de dijk en Den Nul zetten we onze rit voort naar het infocentrum IJssel Den Nul. Dit is een prachtig natuurontwikkelingsgebied. De Duursche Waarde is een waterrijk en moerasachtig gebied: 120 ha groot van Staatsbosbeheer (onderdeel van de IJsselvallei). De Duursche Waarden was de eerste uiterwaard in Nederland waar geprobeerd is om het oorspronkelijke rivierlandschap met oobossen en moerassen terug te brengen. Zeer de moeite waard om dit te verkennen. We hebben met elkaar een heerlijke lunch gehad; goed verzorgd.

Al met al was het een gezellige, ongedwongen dag. Met dank aan de chauffeuses en natuurlijk de organisatie, die al 23 jaar in handen is van Joke van Vuure en Nico Gravesteijn (helaas verhinderd wegens persoonlijke omstandigheden).

Wat mij betreft volgend jaar weer.

## **Slaap jij ook slecht van de oorlog?**

*Marlies Tjallingii*

Dit was de titel van de bijeenkomst in de Doopsgezinde kerk op 19 september, tijdens de Vredesweek. Het ging voor de inleiders en de deelnemers om de worsteling met het pacifisme en de vredesgetuigenis. Er waren ongeveer 20 deelnemers en drie inleiders:

- Fulco van Hulst, dominee bij de Doopsgezinden en Remonstranten in Deventer;
- Jan Groot, Dominicaans theoloog na zijn tijd als kloosterling, nu getrouwd nog steeds verbonden aan de Dominicanenkerk in Zwolle, en;
- Daan Savert, opgeleid als protestants theoloog en nu lid van de Catholic Worker en het Jeanette Noëlhuis in Amsterdam.

We horen bevlogen bijdragen en ik mag het gesprek leiden.

Hoe houden we onze vredesgetuigenis/ons pacifisme levend?

Hoe staan we in de wereld, nu met de oorlog in Oekraïne zo dichtbij?

Wat vinden we van de wapenleveranties aan Oekraïne?

Ik citeer een paar alinea's uit de bijdragen die we hebben gehoord.

Mocht je de volledige bijdragen willen lezen, dan mag je die vragen bij mij.

Fulco van Hulst zegt na zijn felle en betrokken betoog over dat we ons niet kunnen beroepen op de oproep van Jezus: *Heb je vijanden lief*. Citaat: “De oorlog daar is puinhoop. En uiteindelijk vind ik dat de kerk/kerken zich met dat aspect ook helemaal niet bezig moeten houden. De kerken hebben een andere opdracht. Waarom ik mij er toch over uitlaat, is mede omdat ik meen dat er in de discussie onjuiste argumenten naar voren worden gebracht, zoals de verwijzing naar de uitspraak “Heb uw vijanden lief en bid voor wie u vervolgen.” Waarom niet: “Heb degenen lief die het bloed aan de handen kleeft omdat ze kinderen en vrouwen hebben verdedigd. Bid voor degenen die ’s nachts bezocht worden in hun dromen door de gezichten van de soldaten die ze doodden om het leven van hun eigen kinderen te redden. Bid dat de harten van de Russische moeders, die hun zonen hebben moeten afstaan aan Poetins oorlogsmachine niet voor eeuwig versteend zullen blijven.”

Met de boodschap “Heb je vijand lief” kun je jezelf voor de spiegel met rechte rug aankijken, maar we kunnen met die boodschap in Oekraïne niet aankomen. Ik heb diep respect voor de Doopsgezinde zusters en broeders in Oekraïne die wel degelijk vanuit die boodschap proberen te blijven leven. Maar de enigen die het morele recht hebben om die keuze uit te dragen, zijn zij die in de frontlinie staan. Ons rest niet anders dan voor ze bidden, dat God hen nabij en genadig mag zijn – ongeacht de keuze die zij in hun situatie maken. En misschien moeten we wel bidden dat er enkelen zijn die een andere keuze maken dan onze Oekraïense zusters en broeders, dat er mensen zijn die de moed hebben om de wapens op te nemen, zodat ook onze Doopsgezinde zusters en broeders een kans hebben deze oorlog te overleven.” Einde citaat. Een link naar een volledig artikel van Fulco: <https://www.remonstranten.nl/adrem/jaargang-2022/september-2022/vredestheologie-in-tijd-van-oorlog/>

Jan Groot houdt een betrokken betoog. Ook hij worstelt met het leveren van wapens en het ontbreken van een alternatief. Citaat: “President Zelensky zegt herhaaldelijk: ‘zij zullen ons doden, maar zij zullen zelf ook sterven’.



*Het 'panel' van links naar rechts: Daan Savert, Marlies Tjallingii, Fulco van Hulst, Jan Groot*

Dat is de hopeloze logica van een voortgaande oorlog: dood en verderf worden met dood en verderf bestreden, in de hoop dat de tegenstander niet langer bereid of in staat is de noodzakelijke offers te brengen. Dan is het neerleggen van de wapens als een nederlaag, die beide partijen proberen te voorkomen. Die hopeloze logica moet doorbroken worden. Hoe dat precies moet weet ik niet.

Er is met een Engels understatement altijd ‘the complexity of real life’. Wél weet ik vanuit het christelijk geloof dat elke vrede berust op a. Eerbied voor de menselijke waardigheid; b. Op het besef dat alle mensen elkaars broeders en zusters zijn. Daarom is het verlies van mensenlevens aan beide kanten een gruwelijk gegeven. De menselijkheid, en het besef elkaars broeders en zuster te zijn, moeten weer leidend worden. Dat zijn ferme geloofsidealén, die altijd weer – lange weg – vertaald moeten worden naar de complexe realiteit van onze onvolmaakte wereld. Maar zonder dit soort principes, idealén zou er meer barbarij en meer tirannie zijn.

Veel Quakers lezen 'n Korrel Zout, het blad van het Jeanette Noëlhuis, waarin, zoals Daan Savert aangeeft, het artikel staat waarop hij zijn verhaal baseert. Je kunt het blad integraal vinden op de website van het Jeanette Noëlhuis. Het artikel is geschreven op basis van gesprekken en de worsteling van de gemeenschap. De titel van het artikel luidt: Oorlog is de ultieme mislukking van Christus' wet van liefde.

Citaat: “Als Catholic Worker en bovenal broers en zussen van de menselijke familie betreuren we alle geweld. We gruwen van het geweld dat het Russische leger in Oekraïne pleegt en dat in naam van het christendom wordt gelegitimeerd door het Kremlin. Ons hart gaat uit naar de vele slachtoffers van deze inval. We realiseren ons dat we vanuit een comfortabele positie schrijven, en onszelf niet kennen in een situatie van oorlog. ... We realiseren ons ook dat we geen buitenstaanders zijn in deze oorlog, die een voorgeschiedenis heeft waarin het Westen en de NAVO ook een rol spelen. Zo zijn we ook geen buitenstaanders bij zovele andere oorlogen die op dit moment gevoerd worden. We denken bijvoorbeeld aan Jemen, waar een ernstige hongersnood

heerst door een conflict waarin Saoedi Arabië een belangrijke rol speelt. Saoedi Arabië, waar wij via onze afname van olie mee verbonden zijn.

Jezus leert ons naar de balk in ons eigen oog te kijken. Daarom spreken we uit dat we berouw hebben van ons aandeel in deze oorlog; vanwege onze honger naar fossiele brandstoffen die het ons belet om handel met Rusland te stoppen zonder zelf daar iets van te voelen; onze hang naar controle en invloed als EU en NAVO; het gemak waarmee we oorlogsretoriek overnemen en eenzijdige analyses aannemen; onze op winst beluste wapenindustrie die gewapende conflicten constant nodig heeft en voedt; en ons onvermogen elk medemens als familie te zien”.

Link naar het artikel in 'n Korrel Zout:

<https://korrelzout.noelhuis.nl/article/34.1/oorlog-is-de-ultieme-mislukking-van-christus-wet-van-liefde/>

Er is een betrokken nagesprek. Of we beter slapen die nacht is de vraag. We hebben veel stof tot nadenken en misschien meer vragen dan antwoorden.

## **Comforters en tasjes maken in de Ring Zwolle**

*Elske Visser-Duinkerken en Janneke Bakker-Kikstra*

Comforters zijn troostdekens en worden wereldwijd door Doopsgezinde instellingen gemaakt voor mensen in nood, vooral in vluchtelingenkampen.



Het gebruik van de tasjes is tweeledig, ze worden gevuld met toiletpullen óf met schoolspullen voor kinderen. Het maken van comforters en tasjes wordt in Nederland georganiseerd door Doopsgezind Wereldwerk, in Europa werken we samen met Frankrijk, Duitsland en Zwitserland. Onze goederen worden eenmaal per jaar in een container verscheept naar Jordanië om daar hun weg te vinden naar de vluchtelingenkampen. In oktober 2022 zal

weer een container gevuld met goederen naar Jordanië gaan. Nederland vult samen met Duitsland en Frankrijk een container, de Zwitserse Doopsgezinden vullen hun eigen container in verband met andere douaneformaliteiten.

In november 2021 kwam voor het eerst een groep enthousiaste mensen uit de Ring Zwolle in Blokzijl bij elkaar. We kregen van de landelijke coördinatoren, Jeannette Stenvers en Marjan Huisman, informatie over de doelstelling en het maken van comforters en tasjes, ook werd meteen een patroon van lapjes uitgelegd voor onze eerste deken. De Comforter Club Zwolle was gestart!

Door de coronamaatregelen konden we afgelopen winter helaas niet bij elkaar komen maar vanaf het voorjaar kwamen we tweewekelijks bij elkaar. In Ringverband kwamen we nogmaals bij elkaar, nu in Steenwijk. Het is mooi om te zien hoe een gezamenlijk doel mensen enthousiast maakt en verbindt.

Zondag 25 september stond de kerkdienst in Zwolle in het teken van het verzenden van de comforters en tasjes. Het was een mooie kerkdienst, waarbij alle 33 in de Ring Zwolle gemaakte comforters in de kerk hingen, evenals alle 100 tasjes. Jolanda Molenaar was voorganger en de dienst had als thema: "Zoals een mantel om mij heen geslagen". Zo kunnen comforters hopelijk troost bieden aan de mensen die ze ontvangen. In de voorbeden noemde Jolanda mensen die de comforters mogen vergezellen en tijdens het slotlied werden enkele comforters van achter naar voor doorgegeven om vervolgens in een verhuisdoos symbolisch op reis te gaan. Als slotlied zongen we:

*Geef vrede door van hand tot hand,  
Je moet die schat bewaren;  
Bescherm haar als een tere vlam,  
Behoed haar voor gevaren.*

Die zegen gaat met de comforters mee naar Jordanië.

De dekens en tasjes zijn inmiddels naar een verzamelpunt gebracht en zullen vandaar met de rest van de comforters en tasjes uit Nederland naar de container worden gebracht.

Dit najaar zullen we opnieuw in Ringverband bij elkaar komen en ook de Comforter Club Zwolle gaat gewoon door met haar bijeenkomsten.

## *Agenda*

### **Donderdag 6 oktober - 19.00 uur - Meditatieuur**

Meditatie met een beetje begeleiding. Iedereen is welkom, ook als je nooit gemediteerd hebt. Voor iedereen is meditatie telkens weer opnieuw beginnen.

Het blijft een oefening, net als het leven zelf.

Plaats: Mennokamer

Opgave: [fridebonda@gmail.com](mailto:fridebonda@gmail.com)

### **Zondag 9 oktober - 11.30 uur - Algemene Ledenvergadering Remonstranten**

Na de dienst en na de koffie.

### **Dinsdag 18 oktober - Remonstrants Vrouwen Contact**

De bijeenkomst is bij Titia Zinsmeister, Keppelkamp 20, Hattem, tel 038-4442708.

Fride zal een inleiding houden over omgaan met verlies en gemis.

### **Donderdag 20 oktober - 18.00 uur - Tafelgesprek**

Soep met brood en een goed gesprek. Deze keer zullen Mienke en Johan Oostijen vertellen over hun bevindingen van hun reis naar plaatsen in Zuid Frankrijk waar sporen te vinden zijn van Maria Magdalena.

Plaats: Mennokamer

Opgave: [fridebonda@gmail.com](mailto:fridebonda@gmail.com)

### **Woensdag 26 oktober - 10.00 uur - Remonstrantse contactleden**

De contactleden komen bij elkaar bij Aggie Esselink.

### **Vrijdag 28 oktober - 10.15 uur - Bronnen van inspiratie**

Onderwerp van gesprek moeten we nog bepalen op 30 september.

Plaats: Mennokamer

Opgave: fridebonda@gmail.com

### **Zaterdag 29 oktober - 10.30 tot 15.30 uur - Don't look up!**

#### **Remonstrantse klimaatdag**

Don't look up nodigt uit om niet weg te kijken, maar samen op reis te gaan om ecologische vragen eerlijk te onderzoeken en praktisch hanteerbaar te maken vanuit vertrouwen, hoop en liefde. We willen deze dag samen vieren, leren en elkaar versterken als diaconie, kerkgemeenschappen en voorgangers.

Iedereen is van harte welkom.

Plaats: Geertekerk, Utrecht

Aanmelden kan via [www.remonstranten.nl/webshop](http://www.remonstranten.nl/webshop)

### **Zondag 30 oktober - 15.00 uur - 'Systeem loopt vast'**

Een keerpunt in de wereldgeschiedenis: oorlog is terug in Europa. Deze tijd vraagt veel van ons. Ook als we zelf niet moeten vluchten: wat staat ons te wachten? Is er nog voldoende voedsel, genoeg warmte? Het water staat ons sowieso binnenkort aan de lippen. Wat moeten we doen? Jan Marten de Vries (zang, piano en diverse instrumenten) en Elianne Ards (cello en zang) brengen het programma 'Systeem loopt vast' met liederen en gedichten van Jan Marten, Jaques Brel en muziek van de in Kiev geboren componist Reinhold Glière (1875-1956). Het zijn liederen over vluchten, oorlog, donkerte en koude én het antwoord daarop: muziek maken, verhalen vertellen. Daar win je de wereld niet mee, maar het helpt misschien om een gevoel van rust te brengen, een stukje vrede op de vierkante meter, voor even maar. Een begin, geen eind.

Jan Marten is pianist, componist, tekstschrijver en kerkmusicus. Hij studeerde in 2017 als master af bij jazzpianist Bert van den Brink. Met zijn passiestuk Kreuzweg - speelt hij elk jaar voor Pasen op verschillende plaatsen in Nederland en België. Van zijn liederen zijn er meer dan honderd uitgegeven.

Hij stelde twee liedbundels samen: En alle angst voorbij - liederen om vrede en Voor een zoeker als de mens, een Nederlandstalige interreligieus liedboek.

Elianne is celliste. Zij studeerde in 2018 af bij Viola de Hoog als master barokcello. Daarna studeerde zij bij de Abbaye aux Sames in Saintes (Frankrijk), waar ze werkte met de dirigenten Hervé Niquet en Philippe Herreweghe. Ze speelt momenteel in diverse kleine en grotere bezettingen.

Plaats: kerkzaal. Vrije gift mogelijk.

## *Wat ons boeit, beweegt en bezighoudt*

### **Remonstranten in de 21e eeuw**

*Ingrid Wormgoor*

Op vrijdag 16 september hebben drie studenten met succes hun proponentsexamen afgelegd: Esther van der Panne, Jaap Marinus en Yvonne Hiemstra. Elk van hen verdedigde daarbij zijn/haar eigen scriptie. De scriptie van Jaap Marinus heeft de intrigerende titel *Over de waarde van het Remonstrantse gedachtegoed voor de 21e eeuw*. Omdat zijn onderzoek ook van belang is voor de Zwolse Remonstrantse gemeente, volgt hier een samenvatting.

Marinus heeft de kerkelijke organisatie op een bedrijfsmatige manier bekeken. Hij heeft daarom ook enkele marketingbegrippen gebruikt, zoals waardepropositie (een waardepropositie beschrijft de voordelen die klanten kunnen verwachten van een verzameling producten en diensten) en klantsegmenten (de verschillende groepen mensen waarvoor een organisatie waarde wil creëren op basis van behoeften of gedragingen).



Marinus begint zijn scriptie met de godsdienstsocioloog Staf Hellemans (1953), die stelt dat de wereld is beland in een fase waarin de grote wereldgodsdiensten niet meer domineren. In plaats daarvan is een divers en turbulent religieus veld ontstaan. Volgens Hellemans blijft het verlangen naar zin en transcendentie wel bestaan, maar moet de kerk veranderen om van waarde te blijven. Het huidige aanbod van de kerk werkt voor een grote groep niet meer.

Tegen de trend van de huidige ontkerkelijking in, kwamen de Remonstranten in 2014 met een grootschalige reclamecampagne. Die campagne leverde zo'n 800 nieuwe vrienden op. Helaas vertrokken veel van deze nieuwe 'klanten' weer snel, omdat de waardeproposities, die tijdens de campagne 'verkocht' waren, niet voldeden. Met andere woorden: het beeld dat in de campagne was geschetst, sloot niet aan bij wat de 'klanten' aantreffen in de kerken.

Vervolgens zijn in 2018 enkele innovatiepredikanten gestart in verschillende Remonstrantse gemeenten. Zij hebben elk verschillende klantsegmenten ontdekt, maar vonden ook allerlei hobbels op hun weg. Jaap Marinus was een van deze innovatiepredikanten: hij werkte in Utrecht.

In 2020 hebben de Remonstranten opnieuw een beleidsplan aangenomen.

In dit plan is regelmatig sprake 'Remonstrants gedachtegoed'.

Er wordt echter niet uitgelegd wat dat is.



Er was dus het een en ander onduidelijk: het beeld dat de nieuwkomers van de Remonstranten hadden en de praktijk in de kerken bleken in 2015 niet bij elkaar te passen, er zijn wel verschillende klantsegmenten en ten slotte is niet bekend wat het ‘Remonstrants gedachtengoed’ precies inhoudt. Al met al was dit ruim voldoende stof voor een onderzoek en een scriptie. Voor de waardeproposities constateerde Marinus dat de laatste veertig jaar vooral aandacht is voor de volgende thema’s:

- vrijheid, verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid;
- persoonlijk en ervaringsgericht geloof en de rol van de geloofsgemeenschap of kerk;
- openheid voor kritiek en de voorlopigheid van (geloofs)uitspraken;
- gelijkwaardigheid van iedereen: mannen en vrouwen, homo’s en hetero’s;
- openheid voor kunst, cultuur en wetenschap;
- maatschappelijk engagement (diaconie, geloof en samenleving, praktische spiritualiteit);
- zoektocht naar nieuwe relevantie en onderscheidend ‘Remonstrants’ geluid.

Verder bleek dat uit de innovatieprojecten uiteenlopende klantsegmenten tevoorschijn waren gekomen. Dat varieerde van jongeren die waren afgehaakt bij hun kerk van herkomst of behoefte hadden aan contact met andersdenkenden, via diverse zinzoekers, atheïsten en agnosten met de behoefte aan gesprek met gelovigen, tot mensen die onbekend waren met religieuze symbolen en die ontregelende ervaringen hadden meegemaakt en hierover in gesprek wilden.

Dan komt de belangrijkste vraag aan de orde: hoe sluiten de waardeproposities aan bij deze klantsegmenten? Kort gezegd komt het erop neer dat alle waardeproposities kunnen aanspreken, maar dat er ook veel beren op de weg zijn. Zo is het de vraag of de verdraagzaamheid en openheid ook daadwerkelijk de ruimte geven, of dat er onuitgesproken grenzen zijn aan het persoonlijke geloof wanneer het wordt gedeeld binnen een gemeenschap. Ook lijkt het maatschappelijk engagement vooral een manier voor Remonstranten om zichzelf te identificeren. De vraag is dan in hoeverre er een progressief geluid te vinden is binnen Remonstrantse kringen en hoe daar uiting aan wordt gegeven. De meeste kerkdiensten hebben een traditionele vorm: een van de teleurgestelde afhakers gebruikte daarvoor het woord ‘tafelkleedjes-cultuur’. Nieuwkomers hebben andere verwachtingen, terwijl veranderingen vaak op weerstand stuiten bij de zittende gemeenteleden.

Marinus concludeert dat de Remonstranten voor forse uitdagingen staan. Zijn advies is om gemeenten die de traditionele vormen willen behouden, niet te dwingen tot innovatie. De kans bestaat dan echter wel, dat die gemeenten ophouden te bestaan. Voor gemeenten die willen inzetten op innovatie, adviseert hij een tweesporenbeleid. In de praktijk is dat een beleid met als doel de bestaande gemeenteleden te behouden en tegelijk aandacht en tijd te besteden aan activiteiten die aansluiten bij bestaande, vernieuwende initiatieven. Verder zouden gemeenten die willen innoveren, moeten kunnen aankloppen bij een landelijk expertisecentrum voor advies. Als laatste adviseert hij dat de nieuwe studenten aan het seminarium de kans moeten krijgen zich te richten op een nieuwe werkwijze en dan vooral op nieuwe klantsegmenten. Hij sluit af met de hoop dat zijn scriptie een aanzet zal geven tot verdere gedachten en gesprekken. Dat zou ook in Zwolle kunnen.

Gedicht

**Invictus**

*William Ernest Henley (1848-1903)*

**In de mij omvattende nacht,  
Zwart als het gat met alle pijn,  
Dank ik elke god uit alle macht  
voor mijn onoverwinnelijk zijn.**

**In de greep van de gelegenheid  
Deins ik niet terug, schreeuw noch verloochen.  
Onder de slagen van elk feit  
Is mijn hoofd bebloed maar niet gebogen.**

**Achter de plek van toorn en tranen  
Doemt slechts de gruwel van de schaduw.  
En toch, de dreiging van de jaren  
Maakt mij niet nu noch later schuw.**

**Het maakt niet uit hoe donker het cachot,  
hoe belastend de straf die mij ten deel viel,  
Ik ben de meester over mijn levenslot,  
Ik ben de kapitein van mijn eigen ziel.**

Dit gedicht is bekend geworden doordat Nelson Mandela het aan zijn medegevangenen voordroeg toen hij gevangen zat op Robbeneiland.

Inleverdatum kopij **27 oktober** - email: dewolwever@gmail.com

**PREDIKANT Voor de Remonstrantse en Doopsgezinde gemeenten:**

Fride Bonda, Staringlaan 6, 3818 RN Amersfoort, 033-4624455, 06-16783562

Werkdagen zijn dinsdag, donderdag en vrijdag. Email: gebonda@planet.nl

**ADRESSEN REMONSTRANTEN****Kerkenraad:**

Voorzitter a.i.:	Gerard Hoogvliet	hoogvlietg@gmail.com
Secretaris:	vacant	
Notulist:	Claas Hamming	claashamming@gmail.com
Penningmeester:	Michiël Jöbsis	michiël@familienet.eu
2° penningmeester	Ruud Grabijn	ruudgrabijn@gmail.com

Lid: Janny Buijnink 0527-253415 jannybuijnink@hotmail.com

**Ledenadministratie:** Tineke Boot 038-4654078 tineke.boot@kpnplanet.nl

**Diaconale commissie:** Joke Spiers 038-4531086 jc.spiers@home.nl

**Mailadres Remonstrantse gemeente Zwolle:** remonstrantsegemeentezwolle@gmail.com

**Website Remonstrantse gemeente Zwolle:** <https://zwolle.remonstranten.nl>

**Landelijk bureau Remonstranten:** Landelijk Bureau, Nieuwegracht 27 A, 3512 LC Utrecht, tel. 030- 2316970, email: info@remonstranten.nl, website: www.remonstranten.nl

**ADRESSEN DOOPSGEZINDEN****Kerkenraad:**

Voorzitter:	Tineke de Vries-Drent	0529-850337	tdevriesdrent@gmail.com
		06-25363195	
Secretaris:	Dieneke Dijkma	06-15636278	secr.dgzwolle@gmail.com
	postadres Wolweverstraat 9, 8011 NW Zwolle		
Penningmeester:	Renze Zijlstra	038-337 74 76	renze.zijlstra@gmail.com
	Bank NL86INGB0000883403 t.n.v. Doopsgezinde Gemeente Zwolle		

Lid: Jelma Wiegiersma 06-19506520 jelmawiegiersma@gmail.com

**Ledenadm.:** Ronald Tuinstra 0529-457434 ra.tuinstra@gmail.com

**Kerkmeester:** Aart Hoogcarspel 06-54783582 a.p.hoogcarspel@gmail.com

**Verhuur kerk:** Aart en Karin 038-4542611 verhuurdgzwolle@gmail.com

**Website Doopsgezinde Gemeente Zwolle:** <http://www.dgzwolle.doopsgezind.nl/>

**REDACTIE DE WOLWEVER**

Karin Janze, Ronald Tuinstra, Jelma Wiegiersma, Ingrid Wormgoor en Ellis van der Zee

**Mailadres redactie:** dewolwever@gmail.com

**Digitale Nieuwsbrief:** info@dgzwolle.doopsgezind.nl

**Contactpersonen/ coördinatoren voor de volgende aandachtsgebieden:**

1. vieren en zingeving	ds. Fride Bonda	06-16783562	gebonda@planet.nl
2. de wijken	Tineke Datema	038-4541886	tiend123@kpnplanet.nl
	Nellie Beukema	0529-432934	beukema1@home.nl
3. jeugd	Valerie Plugge	06-40216595	valerieplugge@hotmail.com
	Dieneke Dijkma	038-4229600	dmdijkma@gmail.com
4. inkoop/schoonmaak	Karin Janze	038-4542611	karinjanze@home.nl
5. informatie	Ronald Tuinstra	0529-457434	ra.tuinstra@gmail.com
6. PR	Ellis van der Zee	06-11869834	zantinghvanderzee@zonnet.nl
	Dirk Brugman	0529-433121	dbrugman@hetnet.nl
7. wereld	Aart Hoogcarspel	038-4542611	a.p.hoogcarspel@home.nl
8. activiteiten	Janny Buijnink	0527-253415	jannybuijnink@hotmail.com
	Claas Hamming	06-53372764	claashamming@gmail.com
	Jelma Wiegiersma	06-19506520	jelmawiegiersma@gmail.com

Voor zaken t.a.v. het gebouw zie kerkmeester

Afzender:  
Hoefslagmate 29  
8014 HJ Zwolle